

ОСОБЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДДАЕУ

Історія дистанційної освіти бере свій початок з середини ХХ століття, тоді вперше були зроблені спроби створити процес навчання без присутності учня і викладача на одній території. Цілі дистанційної освіти втілювалися в необхідності здешевити програми навчання, побороти неграмотність у країнах, що розвиваються, дати змогу здобувати освіту людям з особливими потребами. Дистанційна освіта характеризується, перш за все, територіальною відстанню між викладачем і студентом. Це відстань долається за допомогою технологій телекомунікації, які допомагають дистанційній освіті зберігати всі властиві навчальному процесу компоненти. Дистанційне навчання містить великий ряд особливостей, які визначаються метою освітнього процесу, віддаленістю учасників, співвідношенням віддаленої і очної форм навчання.

В Україні вже багато років існує добре розвинена система заочної вищої освіти, за якою навчається не менше, ніж чверть від загальної кількості студентів, адаптація цієї форми навчання до мети Болонського процесу є актуальною для закладів вищої освіти України [1, с. 27]. Але, на відміну від заочної форми, дистанційне навчання дає змогу вчитися, перебуваючи на будь-якій відстані від навчального закладу; навчаючись на заочному відділенні, студент має неодноразово приїжджати в навчальний заклад, а дистанційне навчання дозволяє майже повністю цього уникати. Сенс саме дистанційного навчання в тому, що взаємодія викладача та студента може відбуватися у віртуальному просторі: вони перебувають за комп'ютерами та спілкування відбувається за допомогою мережі Інтернет [2].

Серед зарубіжних науковців, які приділяли увагу вивченню дистанційної освіти можна зазначити наступних: М. Томпсон, Д. Кіган, А. Кларк, М. Мур, Е. Полат, А. Хуторський, В. Дж. Хассон. Українські педагоги теж досліджували особливості дистанційної освіти в сучасних умовах: А. Ігнат'єва (роль дистанційного навчання в системі безперервної освіти); О. Корбу (особливості впровадження дистанційної освіти в сучасну освітню систему); Н. Гончарова, О. Кірсанова, А. Светлицький (науково-педагогічний досвід впровадження дистанційного навчання в навчальний процес вищих медичних навчальних закладів); В. Прибилова (переваги, недоліки та перспективи дистанційної освіти в Україні); В. Кухаренко, В. Бондаренко (екстрене дистанційне навчання); К. Гавриленко (етапи створення дистанційного курсу); О. Грицук (проблеми особистості у взаємовідносинах «викладач – студент» в умовах карантину).

У сучасних реаліях потреба в запровадженні якісної дистанційної освіти є вкрай важливою, педагогам необхідно створювати міцну теоретично-методологічну базу, створювати нові методи і технології навчання, що відповідають телекомунікаційному середовищу спілкування.

Метою статті є аналіз особливостей дистанційного навчання іноземних студентів ДДАЕУ в умовах карантину, визначені його переваги та недоліки.

У сучасній науці наразі ще немає єдиного визначення терміну «дистанційне навчання». За В. Прибиловою, дистанційне навчання – це організація навчального процесу, основою якої є самостійна робота людини, що навчається [1]. А. Ігнат'єва визначає дистанційне навчання як сукупність інформаційних технологій, які забезпечують для студента основний обсяг інформації, надають можливість самостійної роботи із засвоєнням навчального матеріалу, оцінювання знань та умінь у процесі навчання [3, с.52]. О. Корбут називає дистанційним навчанням сукупність технологій, які дають студентам основний обсяг навчального матеріалу, це інтерактивна взаємодія студента і викладача в процесі навчання, що надає студентам можливість самостійної роботи [2]. Л. Штихно зазначає, що дистанційне

навчання – це така форма навчання, що використовує комп'ютерні і телекомунікаційні технології, вони забезпечують інтерактивну взаємодію викладача та студента на різних етапах навчання та самостійну роботу з матеріалами в інформаційній мережі [4, с. 491]. Отже, бачимо, що всі дослідники сходяться в думці, що основна риса дистанційного навчання – це можливість для студента здійснювати процес навчання через мережу Інтернет, де він матиме доступ до навчальних матеріалів, до комунікації з викладачем і можливості перевірити свої досягнення.

Проаналізувавши наукові доробки українських і зарубіжних вчених [1-5, 8-11], можемо зробити висновок, що дистанційне навчання має ряд переваг та недоліків. Переваги дистанційного навчання полягають у тому, що:

- студенти мають можливість здобувати освіту в зручний для себе час, у зручному темпі, перебуваючи в будь-якому місці, що індивідуалізує процес навчання;

- студенти мають доступ до навчальних ресурсів без обмежень у часі, можуть проконсультуватися з викладачем за допомогою телекомунікацій (електронна пошта, система зворотного зв'язку, соціальні мережі);

- студенти мають можливість вибору місця навчання незалежно від поточного місця проживання (можливість навчання за кордоном);

- невисока ціна і тому більш доступна освіта.

Також дистанційне навчання має певні недоліки:

- відсутність можливості обговорень та інтеракції студентів між собою;

- недостатність зворотного зв'язку;

- труднощі із залученням всіх студентів до взаємодії під час групових занять онлайн;

- брак здобування практичних навичок;

- залежність від телекомунікацій, невміння працювати з електронними ресурсами;

- низький рівень мотивації студентів;

- відсутність постійного контролю з боку викладача;

- недостатність кваліфікованих спеціалістів для розроблення програм та курсів для дистанційного навчання.

Основним принципом дистанційного навчання є встановлення інтерактивного спілкування між викладачами і студентами без їх безпосередньої зустрічі, а також самостійне опанування певного масиву знань за допомогою обраної інформаційної технології. Головним завданням успішного запровадження дистанційного навчання є створення нових методів і технологій, що відповідають телекомунікаційному середовищу спілкування. У цьому середовищі важливою є та обставина, що студенти не просто пасивні споживачі інформації, а в процесі навчання вони створюють власне розуміння предметного змісту навчання [5].

Організуючи дистанційне навчання іноземних студентів з вивчення української мови як іноземної, адміністрація та викладачі Дніпровського державного аграрно-економічного університету обрали онлайн платформу Google Classroom та конференції Zoom. Google Classroom – це онлайн-клас, він допомагає викладачам керувати навчанням своїх студентів і створювати інтерактивні заняття, розподіляти теоретичний і практичний матеріал, надсилати завдання та отримувати відповіді, мати зворотній зв'язок; на платформі ведеться журнал, в якому відображені оцінки та заборгованості. За допомогою регулярних онлайн зустрічей – відеоконференцій Zoom – можна створювати продуктивну комунікацію між викладачем і студентом, отримувати необхідний зворотній зв'язок, давати змогу студентам взаємодіяти один з одним.

Як вже зазначалося, серед недоліків дистанційного навчання два найсуттєвіших – це труднощі залучення всіх студентів до роботи в групових онлайн заняттях та якісний зворотній зв'язок від студентів, тож вся методична та практична робота викладачів була спрямована на те, щоб подолати ці труднощі.

Щоб максимально залучити усіх студентів до співпраці, перш за все, необхідно створити сприятливу атмосферу. Якщо викладач має працювати з

новою групою студентів онлайн, або, якщо заняття вже проводились у класі, можна записати вступне відео, аудіо чи текст про себе, показати або описати свій особистий робочий простір, розказати про свої захоплення; можна попросити студентів зробити те саме; це допомагає зрозуміти їх та може дати ідеї для навчальної діяльності, що спирається на їх інтереси. Проблема залучення та підтримки студентів для синхронних занять починається з підключення; не всі студенти мають змогу одночасно і вільно виходити в мережу Інтернет. У такому випадку офлайн заняття, які можуть бути асинхронним, дають можливість дотримуватися гнучкого графіка. Це дозволяє студентам навчатися у власному темпі; але для такого навчання потрібні певні навички, особиста дисципліна та чітка структура, якою слід керуватися. Треба заохочувати студентів створювати свій власний розклад, вчити планувати власну навчальну діяльність. За допомогою вищезазначених платформ заняття для іноземних студентів ДДАЕУ з української мови як іноземної проводилися за чинним розкладом у вигляді відеоконференцій Zoom, де викладач мав можливість не відходити від стандартного заняття з вивчення мови, тому що в нього була можливість демонстрації презентацій, роботи з електронним підручником, демонстрації відео- та аудіофайлів з мовним матеріалом, а головне, можливість живого спілкування зі студентами, отримання зворотного зв'язку від них, можливості проводити обговорення, дискусії. Для асинхронної онлайн роботи використовувалася система Google Classroom, яка давала змогу викладачам розміщувати завдання, інструкції, коментарі до робіт. Прикладами асинхронного офлайн навчання можна також назвати самостійну роботу студентів, проєктну роботу, перегляд або читання матеріалів, письмо, виконання вправ, дослідження, пошук інформації, роботу над кейсами.

Важливу роль для успішного дистанційного навчання має навчальне середовище студента. В аудиторії викладачі контролюють багато його аспектів: гарантують безпеку, інклюзивне середовище, сприятливе для навчання та викладання. При роботі онлайн викладач теж має пам'ятати про

підтримку студента у його власному навчальному просторі. І хоча викладач під час дистанційної роботи не має впливу на фізичне середовище студента, телекомунікаційні ресурси, програмне забезпечення, зручний розклад та вдало підібраний матеріал можуть значно вплинути на якість взаємодії при навчанні. Викладачу варто розміщувати чіткі інструкції до завдань, щоб полегшити роботу студентів. Можна проводити неформальні синхронні зустрічі для невеликих груп з метою організаційних консультацій або обміну враженнями від навчального процесу.

Вибір навчального матеріалу та підходів до його подання здатні впливати на якість навчального процесу в дистанційній формі. Вдале поєднання синхронного та асинхронного навчання робить процес більш гнучким, доступним для студентів, що знаходяться в інших часових поясах, дозволяє їм обирати власний темп роботи, знижує навантаження на студентів і викладачів, відкриває можливості для творчого викладання та навчання. Розвиток самостійності і незалежності студента дає йому можливість самому будувати час і простір для навчальної діяльності. Викладач має обирати підходи, на яких можна будувати самостійну роботу або розширювати творчі дослідження та проєкти завдання. Під час роботи в мережі Інтернет, як синхронної, так і асинхронної, відправною точкою є чітке розуміння того, якими є результати навчання. Це розуміння допоможе викладачу визначити різні способи досягнення студентами цих результатів та те, що можна зробити, щоб підтримати їх у цьому процесі.

Щоб зацікавити, мотивувати студентів у процесі дистанційного навчання викладачу варто запропонувати максимальну підтримку, виклик та можливість вибору в навчальному процесі. Навчальний курс має бути поділений на невеликі частини і студент повинен мати чітке уявлення про цілі кожного етапу, тоді йому буде простіше працювати у власному темпі. А викладачу це допоможе швидко виявляти сильні і слабкі сторони кожного студента. Варто надавати студентам простір і можливість створювати

власний вектор навчання, працюючи більш самостійно, але важливо не забувати про чіткі інструкції та конкретизацію цілей навчання.

Ефективна реалізація зворотного зв'язку між викладачем і студентом є однією з основних вимог і базисом успішності процесу навчання. Розглядаючи зворотній зв'язок, маємо на увазі не лише виставлення оцінок чи визначення результатів тестів, але й неформальний, поступовий, своєчасний зворотний зв'язок від студента до викладача, який є вкрай важливим для продуктивного навчання. Як і багато аспектів викладання в мережі Інтернет, зворотній зв'язок може зайняти трохи більше часу для планування та організації, оскільки спеціальний характер неформального зворотного зв'язку обмежений в асинхронному онлайн-середовищі. Важливо збирати відгуки та оцінки від студентів, це значно впливає на розуміння того, що працює, а що ні, як студенти розвиваються та що їм заважає здійснювати продуктивну роботу. Викладач вже в процесі заняття отримує зворотній зв'язок від студентів, який втілюється в виразі обличчя, піднятій руці, зроблених коментарях. Працюючи в мережі Інтернет, важко точно прочитати реакцію людей, але цей процес потрібно адаптувати. Студенти можуть бути творцями свого навчального процесу; для цього можна враховувати їхні відгуки та на них будувати зміни. Прикладами налагодження якісного зворотного зв'язку між викладачем і студентом можна назвати опитування, обмін повідомленнями, сеанси в прямому ефірі, особисту підтримку у вигляді консультацій, рейтинг задоволеності, збір даних з платформ тощо.

На якість зворотного зв'язку впливають навички студентів до ретроспективної рефлексії, коли вони здатні проаналізувати власну діяльність, визначити свої сильні та слабкі сторони в ній та донести це до викладача; а також явище педагогічної рефлексії.

За А.В. Карповим, під ретроспективною рефлексією маємо на увазі передумови, мотиви та причини того, що відбувалося, минулу поведінку, результат діяльності, помилки, що були допущені [6]. Педагогічна рефлексія полягає в наслідках взаємодії викладача і студента, це зворотній зв'язок від

студента після засвоєння поданої викладачем інформації. Така рефлексія дає здатність аналізувати результати своєї діяльності, коригувати власні дії; вона несе в собі потенціал розвитку, який за певних умов дозволяє піднімати свою діяльність на новий рівень. Для організації рефлексії діяльності в іноземних студентів можна використовувати такі форми і методи: групова та індивідуальна робота; обговорення під час занять; письмові роботи (опитування, анкетування, психологічне тестування тощо). Важливу роль у структурі рефлексивної діяльності студентів гратимуть певні умови, а саме: виконання навчальних завдань, що містять рефлексію і спрямовані на самоаналіз навчальних дій; використання в навчанні інноваційних методів: портфоліо, метод проєктів, метод кейсів; фіксування студентами свого навчального просування (саморозвитку) після кожної навчальної лекції, практичного заняття, а також після вивчення предметної дисципліни в цілому та їх аналіз; ведення спеціальних занять (або елементів занять) з розвитку навичок рефлексії. Ретроспективна особистісна рефлексія активізується у процесі самозвітування згідно з прийнятим рішенням; вкрай важливо при цьому звертати увагу студентів на актуалізацію не тільки помилок, але й ситуацій власного успіху, це буде застерігати їх від зниження самооцінки [7, с. 298].

Щодо оцінювання результатів навчальних досягнень та контролю знань, не всі засоби, притаманні для аудиторної роботи, можуть бути застосовані під час дистанційного навчання. Під час практичних занять (відеоконференцій) викладач має змогу оцінювати активність кожного учасника, звертатися з питаннями до кожного студента. А для перевірки результатів практичного засвоєння студентом певного навчального матеріалу під час дистанційного навчання найвдалішим є тестовий контроль. Тести зручні для самоконтролю, вони результативні і для індивідуальних занять [8]. Також варто зазначити, що в процесі дистанційного навчання існує проблема можливості списування під час виконання тестів. Щоб запобігти їй виникненню варто складати тест так, щоб у ньому не було прямої асоціації з

текстом, представленим у певному навчальному джерелі, питання і варіанти відповідей не повинні текстуально збігатися з назвами параграфів або розділів навчально-інформаційного джерела [9, с. 33]. Але, на нашу думку, найкраще дають змогу перевірити якість засвоєних знань, вміння їх застосовувати, розуміння навчального матеріалу індивідуальні чи групові проєктні завдання, кейси, для вирішення яких потрібні теоретичні знання, практичні навички; такі завдання унеможливають списування, розвивають креативність, критичне мислення, мотивують до навчання.

Важливо відзначити, що якість дистанційної освіти значно залежить і від самого викладача, що здійснює роботу зі студентами. Такий викладач повинен мати певну підготовку, володіти не тільки сучасними педагогічними, а й інформаційними технологіями навчання, бути психологічно готовим до роботи в новому навчальному середовищі [10, с. 95]. Також перед викладачами постає питання необхідності адаптації робочих програм дисциплін, що викладаються дистанційно, змісту практичних або семінарських занять, самостійної роботи студентів до особливостей навчання онлайн з використанням цифрових інструментів, що необхідно не тільки для процесу навчання, а й для отримання зворотного зв'язку зі студентами [11, с. 271].

Сьогодні дистанційна освіта є одним з найважливіших напрямів у розвитку педагогіки, оскільки вона відповідає запитам інформаційного суспільства, того середовища, що сформувалося з користувачів мережі Інтернет у процесі глобалізації. Крім вимог до технологій і матеріального забезпечення освітніх установ, онлайн-технології висувають нові вимоги до мотивації та саморегуляції студентів. На даному етапі розвитку дистанційних технологій навчання важливо організувати навчальний процес так, щоб нові форми давали за ступенем якості результат такий же, як і традиційні. Також існує питання, пов'язане з методиками вимірювання ефективності дистанційного навчання. Але, незважаючи на недоліки, значною перевагою дистанційних форм навчання є те, що вони дозволяють студенту вчитися не

тільки в складні часи, як, наприклад пандемія 2020-2021 років, а безперервно, протягом усього життя.

Література:

1. Прибилова В.М. Проблеми та переваги дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України. *Проблеми сучасної освіти*. 2013. № 4. С. 27 – 37.
2. Корбут О.Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспективи. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1123>.
3. Ігнат'єва А.І. Удосконалення дистанційного навчання студентів в системі безперервної освіти. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. 2017. Вип. 1(11). С. 52-55.
4. Штихно Л.В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*. 2016. № 6. С. 489-493.
5. Водолад С. Н., Зайковская М. П., Ковалева Т. В., Савельева Г. В. Дистанционное обучение в вузе. *Ученые записки. Электронный научный журнал Курского государственного университета*. 2010. №1 (13). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/distantcionnoe-obuchenie-v-vuze>
6. Карпов А.В. Закономерности организации метакогнитивных и метарегулятивных процессов в структуре рефлексии. *Человек, субъект, личность в современной психологии: материалы Международной конференции, посвященной 80-летию А.В. Брушлинского*. Том 2. Москва: Изд-во «Институт психологии РАН», 2013. С. 169–173.
7. Резван О. О. Рефлексивне освітнє середовище як чинник розвитку особистості майбутнього фахівця. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. Харків, 2015. Вип. № 50. С. 290-299.
8. Триндаде А. Р. Информационные и коммуникационные технологии и развитие человеческих ресурсов. *Дистанционное образование*. 2000. № 2. С. 5–9.
9. Григорчук Т.В. Використання тестів у дистанційному навчанні. *Вісник Національного технічного університету України «Київський*

політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2005, № 3, т. 2. С. 31-35.

10. Гончарова Н. Г., Кірсанова О. В., Светлицький А. О. Реалізація моделей дистанційного навчання у вищих медичних навчальних закладах. *Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. 2014. № 1 (14). С. 93–96.*

11. Митрофанова Г., Гавяда В., Євтушенко О. Цифрові інструменти в освітньому процесі: підсумки карантину та перспективи розвитку. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія. Харків: Міська друкарня, 2020. 409 с.